

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lärande i tamburen

En kvalitativ fallstudie om tamburen som
pedagogisk atmosfär

Av

Elisabet Eliasson & Sandra Piltorp

Kufa BL – LAU990

Handledare: Torgeir Alvestad

Examinator: Björn Haglund

Rapportnummer: VT11-2920-37

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	Lärande i tamburen En kvalitativ fallstudie om tamburen som pedagogisk atmosfär
Författare:	Elisabet Eliasson och Sandra Piltorp
Termin och år:	Vårterminen 2011
Kursansvarig institution:	Institutionen för Pedagogik, kommunikation och lärande
Handledare:	Torgeir Alvestad
Examinator:	Björn Haglund
Rapportnummer:	VT11-2920-37
Nyckelord:	Barns lärande, interaktion, kommunikation och Samspel

Sammanfattning

Vårt syfte med denna studie är att ta reda på i vilken utsträckning personalen tar till vara på lärande och samspel i tambursituationen.

Vår frågeställning är:

- Hur talar personalen om tamburen som en lärandesituation?

Vi har i denna undersökning använt oss av en kvalitativ fallstudie och som verktyg har vi valt att använda oss av att filma tambursituationer samt att vi intervjuat personalen. I intervjuerna bygger på halvstrukturerade frågor.

Vi har kommit fram till att personalen kan sätta ord på många lärandesituationer som sker under tiden i tamburen samt att de anser tambursituationen vara en lärandemiljö och att de ser ett lärande för barnen hela dagen men att det kan vara svårt att ta vara på den i stressade situationer t.ex. då ordinarie personal är sjuka eller då de av annan anledning måste arbeta med vikarier.

Vi hoppas med denna studie få upp ögonen på våra läsare att tambursituationen är en lärandesituation och att få igång en diskussion om detta ute på våra förskolor.

Förord

Eftersom vi har varit två stycken som har gjort denna studie tillsammans har vi skrivit några delar gemensamt och några delar har vi delat upp i mellan oss. Vi började med att bestämma oss för vilket problemområde vi skulle undersöka och vilken urvalsgrupp som vi skulle använda oss av. Vi tittade över vilken litteratur som kunde vara relevant för ämnet och eftersom den tid som vi fick för studien inte var så lång bestämde vi oss för att dela upp litteraturen mellan oss för att spara tid och få ett mer effektivt arbete. Efter att vi hade valt ut vilken metod och vilka verktyg vi skulle ha till vår hjälp, delade vi upp filmningen och intervjuerna mellan oss. Vi började med att sitta var för sig när vi gick igenom det insamlade materialet för att först få vår egen syn på materialet som vi senare tillsammans suttit ner för att få ut de, för oss, viktiga bitarna av materialet.

Vi har under studiens gång skrivit en del själva som vi senare formulerat ner till en gemensam text så att vi båda känner oss delaktiga och har en förståelse i studiens alla delar. Vi har under hela studiens gång haft ett mycket nära samarbete då vi har haft stadig telefon och mail kontakt. Vi har även sett till att träffas ungefär två gånger i veckan. Till detta har vi även försökt att ha bra kontakt med vår handledare på skolan för att ha kontroll på att vi inte är ute på helt fel väg.

Vi vill tacka all personal, kollegor, barn och föräldrar som har hjälpt oss att få ihop vår studie, genom att ni har deltagit i filmning, intervjuer och samtal och att ni har haft ett tillmötesgående förhållningssätt mot oss som har underlättat vårt arbete.

Vi vill även ge ett stort tack till våra familjer som har stötta oss igenom hela vår studie tid. Ett stort tack även till Torgeir Alvestad som har handlett oss genom vårt examensarbete.

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Val av undersökningsproblem.....	6
1.3 Tambursituation.....	7
Tambur 1.....	7
Tambur 2.....	7
1.4 Syfte.....	8
Frågeställning.....	8
1.5 Disposition	9
2. Teorikapitel	10
2.1 Sociokulturellt perspektiv.....	10
2.2 Utvecklingspedagogiken.....	10
2.3 Lärande.....	12
2.4 Samspel, interaktion och kommunikation.....	13
3. Tidigare forskning	15
3.1 Den pedagogiska atmosfärens betydelse för samspel och kommunikation	15
3.2 Den tysta kunskapens betydelse för förskolepersonalens arbete.....	16
3.3 Förskolans arbete både i förhållande till individ och i grupp.....	16
3.4 Vardagssituationer med fokus på lärande.....	16
3.5 Systematisk skolutveckling.....	16
4. Metod	18
4.1 Metodval.....	18
4.2 Urval.....	18
4.3 Genomförande.....	19
4.4 Etisk hänsyn.....	20

4.5 Studiens tillförlitlighet.....	20
Reliabilitet.....	20
Validitet.....	21
Generaliserbart.....	21
4.6 Sammanfattning.....	21
5. Resultat.....	22
6. Analys.....	28
7. Diskussion.....	31
7.1 Metoddiskussion.....	31
7.2 Resultatdiskussion.....	31
Gruppstorleken i tamburen.....	32
Vuxenroller och uppgifter samt planeringens betydelse.....	32
Tillvaratagandet av lärandet.....	33
7.3 Studiens metod.....	34
Studiens reliabilitet.....	34
Didaktiska konsekvenser.....	34
Fortsatt forskning.....	35
8. Referenser.....	36
Bilaga 1 Föräldrabrev.....	38
Bilaga 2 Personalbrev.....	39
Bilaga 3 Intervjufrågor.....	40

1. Inledning

*I förskolan skall barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen, (Utbildningsdepartementet 2006: 5). Det står även i förskolans läroplan (Lpfö 98) att *Förskolan skall uppmuntra och stärka barnens medkänsla och inlevelse i andra människors situation. Verksamheten skall präglas av omsorg om individens välbefinnande och utveckling.**

Vi som arbetar inom förskolan har vår läroplan (Lpfö 98) som vårt arbete ska byggas mot men även om vi alla arbetar mot samma läroplan så tar vi oss till målen på olika sätt. Detta kan bero på viken utbildning vi själva har i vårt bagage. Men skillnaderna i våra tolkningar och i vår förståelse av vårt uppdrag kan leda till att vi i arbetslaget får många intressanta diskussioner och på så viss delger varandra de erfarenheter som vi själva har. Detta kan leda till en mycket god kvallite i förskolan. Men risken finns även med dessa skillnader att arbetet med barnen och deras lärande kan bli försvagat p.g.a. att personalen har olika strategier och syn på lärandet. Det är viktigt att även om vi har våra skillnader att vi samtidigt har en gemensam syn på hur vi kan bidra till barns lärande. Detta diskuterar också Pramling Samuelsson och Sheridan (1999:26) som hävdar att förskolan är ett led i det livslånga lärandet vilket utgör en viktig del i såväl individens lärande och utveckling som i det gemensamma kulturarvet som överförs mellan generationer. Förskolläraernas utmaning är att förena barnens egna mål för lärande med samhällets mål och samtidigt öka, utmana och ha kvar lusten för lärandet.

Då vi båda arbetat inom förskolan under en längre tid anser vi oss ha mycket kunskap och tankar med oss i bagaget när det gäller arbetet med barnen. Detta kan vi kalla tyst kunskap eller förtrogenhetskunskap som enligt Claesson (2002:93) till viss del är sammanhangsbunden, det vill säga den är bunden till det sammanhang den uppkom i.

Denna studie har för oss dubbla syften. Vi måste för att få klart vår utbildning och få en lärarlegitimation, skriva ett examensarbete där vi knyter samman ”säckan” med allt vad vi fått lära oss under dessa år och visa att vi kan ”agera som forskare” på ett högre plan än innan starten på utbildningen. Det syfte som är oss ännu mer till gagn eller snarare vår verksamhet till gagn är att få upp ögonen på våra kollegor genom att lyfta tankarna om lärandet i förskolan. Vi vill att alla våra läsare skall börja fundera över hur de själva ser på vardags- eller omsorgssituationerna som sker tillsammans med barnen. Vad finns det för lärande under dessa stunder? Tänker de att lärandet läggs på det planerande och strukturerade situationerna som till exempel den klassiska samlingen eller temaarbetet?

Enligt Smidt (2010:29) är vi alla *summan av våra erfarenheter och interaktioner med de människor, idéer och kulturella redskap vi stöter på under livet. Vi påverkas under hela vår levnad av andra människor och deras idéer och värderingar.* Detta är något som vi verkligen kan skriva under på nu med facit i hand efter att ha genomgått denna utbildning. Vi har, genom universitetet träffat lärare och andra studenter med vilka vi har diskuterat, läst och tagit till oss de bitar vi själva anser fungera i vår verksamhet. På så vis överförs andras tankar och idéer till en form av egenkunskap. Vi påverkas genom möten med andra människor som då kan komma till att bli våra förebilder vilket leder till att vi i vår tur kommer att vara förebilder för andra, både bland kollegor och barn.

1.1 Bakgrund

I detta kapitel kommer vi att beskriva den bakgrund och förförståelse som vi själva har till vårt forskningsområde samt information om avdelningarna som är bra att känna till för att kunna få en förståelse för vår studie, vilket även hjälper till med att kunna tolka vår text på ett så nära sätt (som vårt eget) som vi önskar.

Under den perioden som vi har studerat, från barnskötare till förskollärare, har vi även hela tiden arbetat ute i verksamheten. Detta har varit en del i vår utbildning vilket vi har upplevt som något mycket positivt eftersom vi anser att det har varit lättare att kunna ta till sig litteraturen och bearbetat den då vi samtidigt kunnat knyta an den till vår egen verksamhet, verklighet.

Många tankar och funderingar har väckts, inte minst de om hur vi ser på omsorgssituationerna samt våra planerade pedagogiska situationer. Självklart ser det olika ut på våra olika avdelningar, alla är vi en egen individ och har vår egen förförståelse för vad som är ”bäst” för barnen. Under våra år i verksamheten då vi båda har varit på ett flertal olika avdelningar har många tankar dykt upp som vi till viss del har fått svar på nu under vår utbildning. Vi har stött på många olika arbetssätt, både medvetna och kanske omedvetna, då några av dessa har av oss upplevts som låsta vid att lärandet sker under de planerade pedagogiska situationerna som t.ex. samlingen. Övergångssituationer är oftast de som är mest sårbara och blir lätt ett stressigt kaos på grund av att man är beroende av att passa tider som t.ex. att någon personal måste gå på rast, möte eller att köks- eller städpersonal väntar på att få tillträde vilket kan medföra att chansen till lärande lätt går förlorad och övergår till att bli ett moment som bara måste göras snabbt. Detta är något som vi hoppas på kommer att försvinna ur förskolans arbetssätt med barnen. Ser vi inte det pedagogiska lärandet i alla vardagssituationer? Här föddes våra tankar till vår studie.

Till vår hjälp i verksamheten har vi vår läroplan för förskolan (Lpfö 98) vilken även har varit en stor del i vår utbildning. Denna är något som vi arbetar mot och tar stöd i varje dag. En av alla viktiga delar i den är att: *Förskolans verksamhet skall präglas av en pedagogik, där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet* (Utbildningsdepartementet, 2006:8).

1.2 Val av undersökningsproblem

Förskolan är en mötesplats för många olika individer med olika erfarenheter med sig i bagaget och utifrån detta anser vi att ett möte mellan människor inte kan ske utan att ett lärande på något sätt uppstår. Valet av att titta på lärandet i tambursituationen som vårt undersökningsproblem kändes som ett bra val (för oss), då vi ville lyfta tankarna om hur vi använder vi oss av på- och avklädningen som lärandesituation. Tar vi vara på den stunden med barnen på ett sådant sätt att vi planerar lärande och utmanar till lärande eller ser vi situationen i tamburen bara som en transportsträcka för att snabbast möjligt förflytta oss från punkt A till punkt B? Dessa övergångssituationer är oftast de som är mest sårbara och blir lätt ett stressigt kaos på grund av att man är beroende av att passa tider som t.ex. att någon personal måste gå på rast, möte eller att köks- eller städpersonal väntar på att få tillträde. Då går chansen till lärande lätt förlorad och övergår till att bli ett moment som bara måste göras och det är fort.

1.3 Tambursituation

Med termen tambursituation menar vi den rutin och omsorgssituation som sker i förskolans hall/tambur. Det är där deras kläder och skor finns då barnen går ut i hallen för att klä på sig och sedan gå ut på gården eller liknande. Liksom Johansson (2005) benämner vi denna stund som en omsorgssituation. *Med omsorgssituationer avses de tillfällen då vuxna är involverade i vårdande uppgifter, exempelvis måltider, påklädning och toalettbestyr* (a.a:139). I vår läroplan för förskolan står det att *Förskolans verksamhet skall präglas av en pedagogik, där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet* (Utbildningsdepartementet 2006:8). Vi författare till detta arbete anser att omsorgssituationerna är en del i det pedagogiska arbetet.

Tambur 1

Tamburen upplevs att vara stor och luftig även om den kanske inte är så stor till ytan. Det finns plats för 16 stycken barn men för tillfället går det bara 13 stycken på avdelningen fördelat på tre heltider tjänster vilka täcks upp av tre ordinarie personal och en vikarie. Alla barnen har var sitt fack där det finns krokar och hyllor för att hänga kläderna och ställa skorna. Ovanför varje plats finns det ett foto på barnet med deras namn samt att det står vad mamma och pappa heter, vilket är för att underlätta för personalen och för vikarier. Det finns ett flertal bänkar som både barn och personal använder för att underlätta på- och avklädningen. Tamburen har fyra angränsande dörrar, två stycken ytterdörrar varav den ena leder ut till utegården och den andra används för att komma till och från avdelningen. Den tredje dörren gränsar in till avdelningen och de fjärde in till en korridor som leder till de andra tre avdelningarna som finns i huset.

Tambur 2

Även denna tambur är en ganska stor och luftig med stor och bra yta att vara på när barnen klär på sig. Det finns plats för 17 barn i tamburen och då har alla barnen var sitt fack med krokar och hyllor att hänga kläder och ställa skor på. Ovanför barnens platser sitter det även här ett foto på barnet och det står vad barnet samt deras mamma och pappa heter. Det finns ett skohornsredskap som barnen kan hålla sig i och använda som hjälp för att ta av sina skor med. Det finns även bänkar att sitta på för barnen och pallar med hjul på för personalen, som då på ett lätt sätt kan förflytta sig runt i tamburen mellan barnen. På väggarna sitter det bilder som visar i viken ordning barnen skall ta på sig t.ex. först overall, sedan stövlar, mössa och vantar eller liknande. Det finns en stor toalett i samband med tamburen men även toaletter inne på avdelningen, vilket gör att barnen redan innan de går ut för att klä på sig kan utföra sina behov och behöver sen inte stå och köa i tamburen vilket kan medföra onödiga konfliktsituationer. Barnen kommer direkt ut på gården när de går ut genom ytterdörren. Avdelningen har för närvarande 17 barn inskrivna och består av tre heltidstjänster fördelat på fyra stycken personal.

1.4 Syfte

Vårt syfte är att ta reda på i vilken utsträckning personalen tar till vara på lärande och samspel i tambursituationen.

Frågeställning

- Hur talar personalen om tamburen som en lärandesituation?

1.5 Disposition

I inledningskapitlet beskriver vi vilken bakgrund som vi själva har inom yrket och vad som ligger till grund för vårt val av ämne till vår studie. Vi beskriver även hur miljön ser ut, i tamburerna, som vi använder oss av. Därefter redogör vi för vårt syfte samt frågeställning.

Under vår teoriansknytning lyfter vi fram de två perspektiv som är mest framträdande för vår studie: sociokulturella perspektivet och det utvecklingspedagogiska perspektivet samt att vi reder ut de nyckelbegrepp som har varit bärande för studien: lärande, samspel, kommunikation och interaktion. Vidare i tidigare forskningen så har vi inriktat oss på de forskare som ligger nära vårt eget arbete, forskning där fokus ligger på samspel, lärande och kommunikation.

I metoddelen har vi beskrivit vårt metodval, varför vi gjorde det val som vi gjorde och vilka verktyg som vi använde oss av samt vårt urval, vilka informanter som vi hade till vår hjälp i vårt insamlade av material. Därefter har vi gjort en beskrivning av vårt genomförande där vi beskriver hur vi har gått tillväga för att få ett resultat till arbetet. Sedan upplyser vi om det etiska hänsynstagande som vi har gjort samt studiens tillförlitlighet.

I vårt resultatkapitel har vi delat in alla svaren under sex stycken underrubriker, vilka hade till stöd under våra intervjuer. Vi börjar med att beskriva vad vi fick för resultat genom våra verktyg och under dessa svar gjorde vi en liten sammanfattning.

Genom analysen kopplar vi ihop vårt resultat till den teoriansknytning och tidigare forskning som vi tidigare har samlat ihop.

Vår diskussion är uppdelad i underrubrikerna: *Metoddiskussion*, *Resultatdiskussion* och under dessa diskuterar vi vad vi har kommit fram till i dessa kapitel, samt *Studiens metod* där vi lyfter några (för oss) ”guldorn”. Därefter lyfter vi även fram didaktiska konsekvenser och våra tankar med hur vi skulle kunna fortsätta forska inom ämnet.

2. Teorier

I detta kapitel kommer vi att presentera de teorier som ligger till grund och har haft betydelse för oss under vår studie, då vi har tittat på i vilken utsträckning personalen tar till vara på lärande och samspel i tambursituationen. Vi kommer även att nämna vilka teoretiska perspektiv som har varit övergripande för oss, vilka är; det sociokulturella perspektivet och det utvecklingspedagogiska perspektivet. Genom att vi har valt just dessa perspektiv så påverkar detta hur vi studerat, tolkat och förstått tamburen som fenomen.

Mot slutet av kapitel kommer vi att reda ut nyckelbegreppen; lärande, samspel, kommunikation och interaktion, som har varit bärande för studien och som vi anser behöver definieras för att underlätta tolkningen av vårt arbete.

2.1 Sociokulturellt perspektiv

Enligt Säljö (2000:65) kommer den sociokulturella traditionen ur Vygotskij's teorier, dvs. att den kunskap människor konstruerar är beroende av fakta och kulturella omständigheter. Detta anser vi är en stor del av kärnan i vårt arbete med våra barn på förskolan genom att vi alla tar med oss olika erfarenheter vilka blandas vid möte och samspel med andra. Våra erfarenheter och därmed sanningar om hur saker och ting är eller skall vara från början är olika och sedermera förändras alltefter som vi får mer erfarenhet via andras tankar och verkligheter. Dessutom menar han att det går att beskriva den sociokulturella utvecklingen som ett lärande på kollektiv nivå och att lärandet då sker och utvecklas på en individuell nivå. Det vardagliga samtalet där vi frågar och får svar, lyssnar och lär, prövar och diskuterar och genom detta bildar vår egen uppfattning är en viktig grundsten. Samtalet och samspelet människor emellan gör att vi formas till sociokulturella varelser. Det är i det kollektiva samtalet vi lär oss samspel i sociala praktiker, vi lär oss att uppfatta budskap från andra och bidrar till samtal. Detta är sociokulturella färdigheter som handlar om att vi har förmågan att kunna se andra människors perspektiv på tillvaron. Även Dysthe (2003:41) menar att lärandet inte är en individuell process, utan att vi ska se på lärandet som att *kunskapen konstrueras genom samarbete i en kontext*. Språket är ett kollektivt redskap för handling som vi använder för syften och projekt i ett socialt samspel. Vi använder andras ord och därmed också deras tankar, som vi sedan lägger in i våra egna budskap. Mycket av det vi säger har sagts av andra, vi lånar kunskaper av andra och vi talar genom dem när vi argumenterar i sociala praktiker, detta tolkar Eliasson och Nilsson (2004) utifrån Säljö (2000).

Barnen på förskolan härmar ofta varandra både i ord och bild. De erfarenheter de får kan de sedan bevara och göra till sin egen och sedan kommunicera vidare till andra med, detta tar vi stöd av i Säljö (2000) där han också anser att detta dock inte innebär att människan är en passiv mottagare av intryck som hon sedan reproducerar utan snarare så är hon aktiv i sociala verksamheter och bidrar till att skapa och förnya dem. Detta tolkande gör även Smidt (2010) där hon bland annat diskuterar Vygotskij och hans tänk om att barnen utvecklas från att använda konkret till abstrakt tänkande.

2.2 Utvecklingspedagogiken

Utmärkande för ett utvecklingspedagogiskt förhållningssätt till barn och deras lärande är att de erbjuds förutsättningar för att bli medvetna om sin omvärld och sitt eget lärande på ett systematiskt sätt av sin lärare (Mårdsjö Olsson, 2010:15). Detta kan vi även läsa i förskolans

läroplan där det står att *verksamheten skall bidra till att barnen utvecklar en förståelse för sig själva och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra grunden för den pedagogiska verksamheten* (Utbildningsdepartementet, 2006: 9). Detta är en viktig del i utvecklingspedagogiken, den vuxnas förmåga att kommunicera med barnen anser Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, (2003:58).

Pramling Samuelsson har under flera år forskat om barns lärande, en förskolepedagogik som har börjat kallas för utvecklingspedagogik vilket kan ses som ett verktyg för att skapa goda förutsättningar för lärandet. Det som är grundläggande i denna teori är *betydelsen av att ta till vara och skapa möjligheter för barn att lära sig olika innehållsaspekter genom att för det första ta del av hur barn uppfattar något, för det andra ta del av hur barn förstår något och för det tredje ta del av hur barn föreställer sig något* (Mårdsjö Olsson, 2010:14).

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003:56-57) belyser även fenomenografin som en forskningsmetod i deras text, den är något som används för att få fram hur ett fenomen framstod för en grupp människor, då det gäller att inte mäta missuppfattningar eller felsägningar utan att istället få reda på hur t.ex. barn uppfattar olika fenomen och sätta dessa i relation till deras egna uppfattningar om hur lärande går till. För att kunna få fram den form av resultat som utvecklas inom fenomenografin så krävs det att det används metoder för datainsamlingen, som får oss att tänka, reflektera och även att dela med sig av sin omvärld på olika sätt. I vår studie har vi använt oss av intervjuer och fältanteckningar genom filmning till hjälp för att samla in data, vilket medförde många tankar och funderingar som vi har tagit med oss till våra arbetslag och diskuterat om hur vi kan utveckla våra egna omsorgssituationer. Detta är en viktig grundläggande del när nu fenomenografin som forskningsansats utvecklas i riktning mot en medvetandeteori eller (som det kallas det när det gäller yngre barn) en utvecklingspedagogik, *en pedagogik som kan bidra till att göra lärande i förskolan möjligt* (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003:57). Det är viktigt att vi pedagoger ger barnen möjligheter till att lära sig och något som vi själva förespråkar är att visa att det kan finnas flera olika sätt att nå till det målet, som barnen eller vi vuxna vill att de ska komma till. Vi måste vara flexibla och får inte glömma att alla barn är en egen individ som lär sig bäst på olika sätt. Ännu ett viktigt sätt inom fenomenografin är *beskrivningen av mångfalden av sätt att tänka* (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003:57). Här har pedagogerna en viktig roll att kunna presentera flera olika sätt att tänka på, för att barnen ska kunna ta del av mångfalden. En människa kan aldrig veta att de finns flera olika sätt, om de inte har kunnat få ta del av dem på ett eller annat sätt. Detta anser även Mårdsjö Olsson (2010:15) då hon tar upp att variationen är väsentlig för barns lärande. Det centrala i lärarens arbete med barnen är att genom variation kunna ta reda på hur barn erfar samt förstår sin omvärld, för att på så vis kunna fånga och utmana deras intentioner och förhållningssätt. Även barnen strävar efter att skapa variation på egen hand i sitt eget lärande. Ett utvecklingspedagogiskt arbetssätt utmärker sig då genom att läraren ser barns olika sätt att tänka kring och förstå ett och samma fenomen som en tillgång, vilket kan hjälpa barnen med att kunna se sitt eget lärande (Mårdsjö Olsson, 2010:15). Detta upplyser även Johansson och Pramling Samuelsson (2007:28) om att *variation* också kan skapas av lärare genom att synliggöra barns olika sätt att tänka, lyfta fram olika nivåer av skapandet samt genom att variera ett och samma lärandeobjekt.

I utvecklingspedagogiken är det just att lyfta fram barnets subjektiva värld och deras sätt att skapa förståelse för sin omvärld som ligger i fokus. Att kunna ge dem förutsättningar för att deras värld ska bli synlig för dem själva och för andra. Det är även pedagogernas roll att få barnen att vilja kommunicera och uttrycka sig på olika sätt. För att barnen ska vilja lära sig något måste de vara engagerade och ha ett visst intresse för innehållet och att detta känns

meningsfullt för dem (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:35). Vi, som personal, ser att det är av stor vikt för lärandet att den vuxna tar tillvara på barnens eget intresse i olika sammanhang, som t.ex. att ta vara på barnens idéer och göra dem delaktiga i verksamheten.

Skillnaden mellan utvecklingspedagogiken och den barncentrerade pedagogiken som vi kan utläsa av Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003:57) är just den att utvecklingspedagogiken har en medveten strävan mot att utveckla specifika värden och normer, färdigheter och förståelse för vissa aspekter i sin omvärld, att riktningen är central. Det finns tydliga mål att sträva mot, vilka är att utveckla sätt att se eller sätt att förstå värden och normer, färdigheter och kunskaper som barnen kan lära sig redan i förskolan. Det ska inte vara en slutlig och färdig produkt utan det ska snarare bli en start på deras resa inom olika innehållsdimensioner som kommer att följa dem genom hela deras utbildning och liv. I den barncentrerade pedagogiken är det helt och hållet barnets individuella erfarenheter som styr i deras lek och lärande. Här kan det vara så att vi pedagoger vill slutföra det som vi har påbörjat t.ex. att vi kanske vill att barnen ska kunna ta på sig själv innan de går vidare till nästa avdelning eller till förskoleklass. Men kanske vi måste bromsa vårt egna krav på lärandet, bara för att barnen inte klarar av detta när de lämnar oss, så slutar ju inte lärandet hos oss. De fortsätter att utvecklas och lära på nästa ställe de kommer till.

Som bakgrund till vår studies anser vi följande begrepp; lärande, samspel, interaktion och kommunikation, som viktiga analysbegrepp för oss.

2.3 Lärande

Eftersom det är barnet, i relation till sin omvärld, som skapar mening och innebörd i sina erfarenheter så är det barnets lärande som kommer i fokus inte undervisningen och inläringen. Det är inte något som ska läras in utan det ska skapas ett kunnande om något (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:42). Alla barn har sina unika förutsättningar och i förskolan ska varje barn tillsammans med andra barn och vuxna få möjlighet att ta till vara på och utveckla sin förmåga (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:34). Det står även i vår läroplan (Lpfö 98) att *Förskolan skall lägga grunden för det livslånga lärandet. Verksamheten skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet* (Utbildningsdepartementet, 2006:4).

Vi som är vuxna på avdelningen måste ha ett förhållningssätt till barnen som bygger på att vi ser barnen som kompetenta, annars blir det svårt för oss att tro på deras kunskap till deras eget lärande. En strategi som Johansson (2005: 94) lyfter fram som pedagoger kan använda sig av för att stödja barns lärande är att se och förstå det barnen gör som lärande. Pedagogerna kan på så vis arbeta med barnens lärande genom att hjälpa dem att bli medvetna om vad det kan och att få barnen att upptäcka att det har en förmåga att lära sig. Hon menar även att det gäller att bygga på barnens egna intressen, kompetens och förmåga att förstå. Lärandet stöds om barnen uppmärksammar sitt eget och andras sätt att lära och detta diskuterar även Carlgren och Marton (2002:56) som uppmärksammar detta med att pressa eller att tvinga barn utföra en uppgift ofta leder till negativa upplevelser av barnen. De menar att utvecklande av gott klimat i barngruppen och i rummet där uppgifterna utgörs gynnar lärandesituationen. De (a.a. 2002: 229) anser också att *genom att bli medveten om att saker och ting kan förstås på många olika sätt och att vissa sätt är mer effektiva i vissa situationer och för vissa syften blir det lättare att anamma andra synsätt*. Deras antagande kan vi härleda till vår verksamhet i förskolan, då vi

talat om för barnen varför man skall göra en sak på ett eller annat sätt, dvs. syftet med handlingen. Vi kan också se det som viktigt att även kunna förklara för barnen varför vi inte gör på ett visst sätt i en situation. Det räcker inte med att barnen bara utvecklar en mängd olika kompetenser utan de måste också lära sig om och utveckla en förståelse för ett oändligt antal olika fenomen och företeelser i omvärlden (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999:27).

2.4 Samspel, Interaktion och Kommunikation

Då vi anser att dessa begrepp går in i varandra och är svåra att skilja på så har vi valt att belysa dem under en och samma rubrik.

För att få ett samspel mellan personal och barn, barn och barn och mellan personal och personal är det viktigt att vara lyhörd mot varandra. Det är viktigt att vi lyssnar till vad barnen vill veta och lära sig. Detta är även något som Piltorp (2009) tolkat utifrån Johansson (2005:51) då hon skriver om en *samspelande atmosfär* och om ett *explorativt samspel*.

I en *samspelande atmosfär* är pedagogen lyhörda mot barnen och lägger stor vikt i att lyssna på dem och försöka förstå vad de menar. De är engagerade i barnens livsvärldar, dvs. de vuxna arbetar med att vara nära barnen och visar intresse för dem och för vad de gör. Det medför stark gemenskap med barnen. Det är också viktigt med glädje i denna atmosfär. Pedagogerna har vida gränser till vad de låter barnen få pröva (Piltorp 2009:2).

I det *explorativt samspel* ger pedagogerna barnen kontroll, upptäckter och överskridanden som kan föra dem bortom här och nu. Pedagogen vill då med detta att barnen ska skapa möjligheter mellan leken och lärandet. Det finns en öppenhet och ett undersökande. Det ges möjligheter för barnen till att ta initiativ och pedagogen följer då efter. De uppmuntrar barnen till att ta kontroll över sitt eget lärande (Piltorp 2009:3).

I vår studie tittar vi på hur pedagogerna agerar i tamburen och hur detta i sin tur påverkar barnens agerande. Om vi slår upp ordet *interaktion* i Nationalencyklopedin kan vi läsa att det betyder *samverkan, samspel; process där grupper eller individer genom sitt handlande ömsesidigt påverkar varandra* (<http://www.ne.se/interaktion>, 20110313, kl 12:05). Vi anser att hur vi vuxna agerar i tamburen är av betydelse för barnen, detta diskuterar även Hundeide (2006:72) då han menar att vägledning eller *anpassat stöd* och uppnås genom att pedagogerna utgår från barnets positiva initiativ och lägger vikten på att stödja vid behov, med mål att barnet själv skall uppleva att det är hon/han som själv bemästrar situationen i fråga.

Emilsson (2008) lyfter i sin avhandling vikten av fostran som uttryck i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan. Att vara på förskolan ger barnen oändliga lärandesituationer. Att vistas med andra och att socialt kunna vistas med andra är inte samma sak. Vi pedagoger vill ge barnen en trevlig och givande vistelse på förskolan men verkligheten kan dock te sig annorlunda om vi vuxna inte tar vårt ansvar till att visa barnen hur man agerar och därigenom ge dem den fostran som krävs för att kunna fungera i förskolegruppen. Emilsson menar vidare att område inom forskning om etik och moral betonar barnens relationer till varandra. Hon tar stöd i Johansson (2005) där hon funnit att lärare i förskolan inte bara vill att barn skall kunna ta hand om andra utan även få medlidande, förståelse och respekt för andra och andras saker.

Med kommunikation menar vi när människor möts och delar ett budskap eller en idé. Vi människor kommunicerar på olika sätt, så som verbalt eller med kroppsspråk. *En blick kan säga mer än tusen ord* är ett välkänt ordspråk och detta kan vi på förskolan och säkert andra också skriva under på. De små barnen ger ifrån sig ljud av olika slag t.ex. gråt eller skrik, de äldre lär sig snabbt att blickar kan vara ett effektivt kommunikationsverktyg. Att kommunicera är människors förmåga att samarbeta och utbyta idéer. Smidt (2010:377) menar att detta är något mycket betydelsefullt, eftersom nästan allt lärande innehåller kommunikation.

3. Tidigare forskning

Vi har inriktat oss på tidigare forskning som vi anser ligger nära vår studie nämligen forskning där fokus ligger på samspel, lärande och kommunikation.

3.1 Den pedagogiska atmosfärens betydelse för samspel och kommunikation

Att se barnet som en kompetent individ som medverkar och samspelar i sitt lärande under omsorgssituationer, är det samma som Johansson (2005) ser i sin studie angående barnsynen hos pedagoger och vikten av att *se barnen som en person*. Vi kommer bl.a. att koppla våra tankar och det vi kan se i vårt resultat till henne, där hon diskuterar och belyser de pedagogiska atmosfärerna samspelande, instabil och kontrollerande atmosfär (Johansson, 2005:50).

Eliasson (2009:3) tolkar Johansson (2005) att i en *instabil atmosfär* finns det en vänlig distans med lugn och vänligt bemötande med ömsom engagerade ömsom passiva pedagoger vilka passar på att göra andra saker samtidigt som de "leker/lyssnar" på barnen. Då verksamheten tar en lugnare vändning ex. på grund av färre barn och pedagogerna har chans att använda denna tid till samtal med barnen, så finns ambitionen men istället används tiden till vuxendiskussioner om göromål och ev. problematik. Då det finns ett tillkämpat lugn i barngruppen, blir dessa lugna tillfällen en återställningspunkt som används till återhämtning och problemfokus, istället för att använda denna tid på ett positivt sätt. De vuxna är engagerade i den egna arbetssituationen och samspelar ibland med barnen men utan att riktigt möta dem i deras livsvärld. Barnen hejdas i sin spontanitet och fokus återstyres av pedagogen till ex ätandet av mat eller påklädning. Barnsynen präglas av att "den vuxne vet bäst" och lärandet av att barnet måste nå en viss mognad för att kunna utföra saker.

Vidare menar Eliasson (2009:3) utifrån Johansson (2005) att i en *kontrollerande atmosfär* sker det ständigt en maktkamp med irritation och uppgivenhet speciellt mot vissa för pedagogerna icke normuppfyllande barn, med oro och negativ stämning som följd. De vuxna strävar efter kontroll, det är ordning och struktur som gäller och atmosfären är dämpad och med få känslouttryck. Verksamheten får en viss karaktär av "skola" och visst arbetar man för barnens bästa men ur ett vuxenperspektiv och inte på barnnivå. Man ser ingen chans till barninflytande med risk för kaos. Barn räknas som irrationella/planlösa och pedagogerna pratar, ibland med negativ klang, om barnen med barnen omkring sig. Tjat och negativa tillsägelser präglar arbetssättet speciellt vid gemensamma aktiviteter så som samlingar och matsituationer men även vid lek. Hot och tvång är vanligt ihop med inskränkning och klander. De vuxnas dilemma är att barnen inte gör vad de, av den vuxne, förväntas att göra

Johansson (2005) tar även upp och belyser barnsyn, ser vi barn som medmänniskor eller som irrationella varelser utan mål? Hon behandlar även omsorgssituationen, vilket ligger mycket nära vår studies riktning. Undersökningen som hon gjort syftar på att omsorgssituationerna mycket väl kan användas till lärande. Hon ser också att dessa situationer ses av pedagogerna som användbara lärsituationer, vilka de kan kopplas till olika mål i läroplanen. Problemet som hon anser sig uppfatta är att dessa oftast sker under tidspress. Hon menar i sin forskning att många barn befann sig på samma plats, på samma tid under omsorgssituationerna och att alla skulle göra samma saker. Detta krävde en medveten planering och en stor skicklighet av pedagogerna för att man på bästa sätt skulle kunna utnyttja dessa situationer till lärande.

3.2 Den tysta kunskapens betydelse för förskolepersonalens arbete

Claesson (2002) belyser något som hon kallar tyst kunskap i sin studie. Vad menar vi egentligen med tyst kunskap? Är tyst kunskap ett begrepp som fått värde genom att det på senare tid blivit uppmärksammat och värderat, är det något vi alla bär med oss? Detta är något vi diskuterat mycket under vår studietid. Vi har båda arbetat som barnskötare under en längre tid och anser oss ha mycket kunskap och tankar med i bagaget när det gäller arbetet med barn i olika åldrar och grupsammansättningar. Hur vi agerar i olika situationer och varför vi gör det vi gör vid just det tillfället är något som "sitter i fingertopparna" man bara vet att det är rätt att göra det man gör just då. Claesson (2002:92-93) har i sin bok tagit upp de tankar som vi som studenter ventilerat och kallar detta för tyst kunskap eller förtrogenhetskunskap, just för att det är svårt att sätta ord på den och är till viss del sammanhangsbunden, det vill säga den är bunden till det sammanhang det uppkom i.

3.3 Förskolans arbete både i förhållande till individ och i grupp

Att hitta balansen i att se barnet som en egen individ och även som en del i gruppen är i förskolan ett stort arbete. Att kunna hitta detta t.ex. i en barngrupp på ca 20 barn en dag då alla skall ha regnbyxor utanpå overallen, några barn behöver låna vantar då dessa glömts hemma och till råga på allt står du i bästa fall med en eller kanske fler vikarier som inte har någon relation till barnen i gruppen. Dysthe (2003:45-46) tar upp att detta kanske är den största utmaningen inom utbildningsområdet är att få en balans mellan en individualiserande undervisning och läroformer inriktat på samverkan. Hon betonar att det som skiljer människan från andra arter är att vi använder redskap eller verktyg. I människans fall är språket det viktigaste medierande¹ redskapet. Hon skriver vidare att kommunikativa processer är förutsättningen för människors lärande och utveckling. Översatt till vår studie kan vi se att stabila personalgrupper där kommunikativa processer äger rum kontinuerligt är en nödvändighet för barnens utveckling och lärande.

3.4 Vardagssituationer med fokus på lärande

Pape (2006:99) skriver om när vardagssituationerna blir viktiga för lärandet och detta är precis det vi vill framhäva i vår studie. Med vardagssituationer avser hon det vi menar med rutinsituationer, dvs. de aktiviteter som återkommer varje dag hos oss på förskolan så som hämtning och lämning av barnen, blöjbyte, matsituationen, tambursituationen etc. Vi vill i vår studie påvisa ett lärande i vardagssituationen.

3.5 Systematisk skolutveckling

På vår enhet arbetar vi med projektet *systematisk skolutveckling* som handlar mycket om bemötande och förhållningssätt vilket innebär bl.a. att vi skall uppmuntra varandra, se det som är bra/positivt och verka för en större delaktighet. Vi, det vill säga både vuxna och barn på förskola/skola, skall uppmuntra varandra genom att ge varandra beröm och se det som är bra/positivt hos varandra. Genom denna arbetsmetod uppmärksammar vi våra positiva beteenden och lägger därmed fokus på något bra, istället för att uppmärksamma våra negativa och oönskade beteende. I boken *Lösningssinriktad pedagogik* (Målberg & Sjöblom 2002:59) skrivs det om just detta, att positiv feedback gör att både barn och vuxna får omedelbar bekräftelse vilket ger ny energi till att anstränga sig lite extra. Även de runt omkring barnet uppmärksammar när kamraten får positiv feedback och tar efter det positiva beteendet. Den

¹ Förmedlande

positiva feedbacken ger även ett ökat självförtroende. Hans-Åke Scherp (2003:29-60), Fil Dr vid Karlstads universitet betonar att nyckelprocessen i skolutveckling är just problemlösning. Det är en konstruktiv och varaktig skolutveckling som vilar på lärares upplevelser av vardagsproblem. Han menar att för att få en högre kvalitet i verksamheten så måste goda lärmiljöer skapas.

4. Metod

I vårt metodkapitel kommer vi att redogöra för undersökningens tillvägagångssätt; vilka verktyg som används i genomförandet av undersökningen, hur ämnet och urvalet avgränsats och på vilka grunder. Vi kommer även att ta upp vilka etiska hänsynstagande vi haft samt vilka verktyg som vi har använt oss av för att se över studiens tillförlitlighet.

4.1 Metodval

Vi har valt att använda oss av två förskoleavdelningar inom samma förskola. Dessa två ligger i olika byggnader och delar heller inte personalrum, vilket vi kan se som en fördel till vår studie p.g.a. att personalen inte har pratat ihop sig om en gemensam barnsyn samt vilka tankar de har om barns lärande, vilket vi tror leder till mer intressanta svar på våra intervjufrågor.

Vi har valt en kvalitativt inriktad fallstudie som metod till vårt arbete. Denna metod valdes då vi ville skaffa oss mer kunskaper om situationen, som i detta fall är lärandet i tamburen. Detta tar även Merriam (2010:9) upp om att skaffa sig djupgående kunskaper om en viss situation samt se hur inblandade tolkar den. Hon menar även att fokuset ligger i processen istället för i resultatet.

Till en början valde vi att använda oss av filmning som verktyg som och men ganska så snart insåg vi att vi inte skulle hinna analysera filmerna utan valde då att ta fram fältanteckningar ur det som vi hade filmat. Valet att använda oss av filmkamera var för att lättare kunna se allt som sker i tamburen vilket annars är lätt att missa om vi enbart skulle sätta oss och observera och använda oss av papper och penna. Enligt Merriam (2010:11-12) *skiljer sig observationer från intervjuer i den bemärkelse att forskaren får en direkt uppfattning, en förstahandsbild av den företeelse han eller hon är intresserad av, i stället för att vara tvungen att förlita sig till någon annans tolkning.* Vi insåg ganska snart att det kunde vara bra att ha ett verktyg till, för att ge studien ökad reliabilitet. Valet blev att komplettera med *halvstrukturerade intervjuer*, en intervju kombinerad mellan öppna och fasta frågor, där respondenten ger sin syn på det intervjuaren anser vara intressant för sin studie (Lantz, 1993:21), då detta kändes som ett bra sätt att få ut så mycket som möjligt av informanterna. Med halvstrukturerade intervjuer menar vi att det är en blandning mellan en *strukturerad* och en *ostrukturerad* intervju. Vi använde oss av de sex fasta frågorna (bilaga 3), som vi valde att dela ut några dagar innan för att personalen skulle vara mer förberedda och känna att deras svar inte blev förhastade utan väl genomtänkta. Frågorna använde vi som riktlinjer, utan att styra informanternas svar och för att kunna lämna plats åt kompletterande frågor som kanske skulle komma fram under intervjuernas gång. Vi funderade på ett flertal olika intervjuetoder som t.ex. gruppintervjuer, en informant med en intervjuare eller att vi skulle vara med båda två på en informant. Om båda deltog under samma intervju så skulle båda således kunna bidra med att ställa följdfrågor samt att ge sitt eget individuella perspektiv på intervjun, vilket skulle göra synligheten bredare.

4.2 Urval

Vi började med att göra ett val av vilka två avdelningar vi skulle använda oss av. Valet blev två stycken som ligger inom samma upptagningsområde, vilket skulle underlätta och spara tid genom vår resväg. Avdelningarna är några som vi redan kände till och som kände till oss för att göra det enklare för oss med den information som skulle ut till alla de berörda. För att underlätta insamlingen av material valde vi att använda oss av de barn som vi fick tillåtelse

till, att filma, av deras vårdnadshavare. Även all personalen tillfrågades på avdelningarna om de ville vara med, för att kunna ha med dem på filmen. Dock var det ett medvetet val då vi valde bort att filma och intervjua tillfälliga vikarier som florerar på avdelningarna. Detta gjordes för att komma ifrån att lägga till tillstånd för medverkan samt ändra förutsättningarna för studien.

Vi valde även att intervjua personalen på de avdelningarna som vi hade använt oss av. Vilket blev tre stycken på den ena avdelningen, samt två stycken på den andra avdelningen. Vi kommer inte i texten att benämna dessa vid namn, för att kunna bevara deras anonymitet, utan vi kommer istället att punkta ner deras svar utan någon speciell ordning. Vi valde även bort att intervjua personal på andra avdelningar p.g.a. att vi inte hade så mycket tid på oss att samla in material till vår studie, samt att det var över den filmade verksamheten som vi ville få en bredare förståelse för. I vår studie valde vi att filma fyra tambursituationer samt att intervjua fem stycken från de personalgrupperna som även deltog under filmningen.

Vi har använt oss av 25 stycken barn och åtta stycken personal i vår studie. Sammanlagt har vi fått ihop 50 minuter filmning samt fem stycken intervjuer. Under filmningen fanns det med 8 stycken personal, av dessa var det en som var av manligt kön. Alla som deltog i intervjuerna var kvinnor. Barnen som deltog i filmerna var i åldrarna 1-5 år och majoriteten av barnen var under 3 år.

4.3 Genomförande

Vi började med att kontakta de två avdelningarna, som vi tänkte använda oss av till vår undersökning, om de ville ställa upp och delta i studien. Vi informerade om vårt syfte och våra tankar med studien och hur vi hade tänkt gå tillväga, samt vilken metod vi skulle använda oss av. När vi nämnde att vi skulle använda oss av filmkamera blev det en del tveksamma miner, men efter att ha utvecklat vår tanke ännu mer om att vi inte skulle vara där för att göra någon kvalitetsbedömning, såg de det som en utmaning och en del av ett utvecklingsarbete. Efter att ha fått ett godkännande av personalen satte vi oss ner och började skriva ihop ett informationsformulär till alla vårdnadshavare (se bilaga 1) på avdelningarna samt ett informationsbrev till personalen (se bilaga 2), vilket därigenom skulle leda till en förståelse för hur vår insamling av materialet skulle gå till. När alla lappar om tillåtelsen av filmningen kom in planerade vi in när vi skulle besöka avdelningarna för att kunna filma.

All filmning gjordes vid fyra stycken olika tillfällen, alla under överenskommelse med personalen. Vi var enbart där under förmiddagar då barnen skulle gå ut för att leka, eftersom det just under dessa dagar var svårt att få ihop stunder när de skulle gå ut på eftermiddagarna. Under själva filmningarna höll vi oss i hörnorna av tamburerna där det inte fanns några fack till barnen för att vi inte skulle vara ivägen, eftersom vi är så kända på avdelningarna var det inte speciellt många blickar vi fick som undrade vilka vi var. Efter varje filmning delgav vi materialet till varandra, så att vi båda skulle kunna ta del av varandras insamlade material. Dessa filmer tittade vi på var för sig och gjorde anteckningar om vad vi ansåg vara relevant för vår studie. Senare när vi träffades så gick vi igenom våra anteckningar och tittade på vilka delar som vi skulle lägga fokus på. Vi började med att transkribera dessa delar som senare skulle komma att analyseras. Samtidigt som vi transkriberade började vi även att skriva ner de frågor som vi skulle ha till vår intervju med personalen. Vi mailade sedan ut frågorna till personalen, för att de skulle kunna förbereda sig på och reflektera över innan vi några dagar senare skulle komma och intervjua dem. Men på grund av mycket sjukdomar och den tidsbrist som vi kämpar emot, så blev det så att på en av intervjuerna satt vi båda med, tillsammans

med två informanter, nästa intervju var vi också två fast då bara med en informant och p.g.a. att de sista två blev sjuka och att vi då inte han med att intervjua dem, så ville de gärna ställa gärna upp med att lämna in sina svar i pappersformat, vilket vi tackade för att de ändå ville ge oss svar. När vi hade fått in alla svar satte vi oss ner transkriberade dessa för att lättare kunna få en överblick av materialet. När all transkribering var ner punkterad under varje frågerubrik så skrev vi ihop en sammanfattning av det resultatet vi hade fått ut av fältanteckningarna genom filmningen och intervjuerna. Ur vårt resultat valde vi ut några guldkorn som vi kopplade ihop med vår teoriansknytning samt tidigare forskning, till en analys. När analysen var klar började vi med diskussionskapitlet där vi diskuterade både vårt metodkapitel och resultatkapitel.

4.4 Etisk hänsyn

I vårt informationsformulär till vårdnadshavarna och i informationsbrevet till personalen tog vi hänsyn till de krav som Stukát (2005:131-132) behandlar i sin bok utifrån vetenskapsrådets forskningsetiska principer (<http://www.hsfr.se/>).

Informationskravet – Alla berörda parter informeras om studiens syfte samt att det var frivilligt att delta och att de när som helst har rätt att avbryta sin medverkan. Vi gav information om oss själva och vilken institutionsanknytning som finns. Vi har även informerat personalen och vårdnadshavarna att de får tillgång till vårt arbete när de är färdigt, om de skulle vilja läsa.

Samtyckeskravet – eftersom barnen är under 15 år behöver vi få det godkänt av vårdnadshavarna att deras barn får delta i vår studie. I formuläret kunde vårdnadshavarna själva välja om de ville att deras barn skulle delta eller inte i vår studie. Personalen tillfrågades även innan om de tyckte att det var okej att bli intervjuade och om det gick bra om vi kunde använda en diktafon under tiden för att underlätta för oss när vi går igenom materialet. De fick även ta del av intervjufrågorna några dagar innan de intervjuades för att de skulle känna sig trygga under intervjun.

Konfidentialitetskravet – Vi tog hänsyn till att alla informanternas uppgifter avidentifierades så att inga utomstående kunde ta del av dessa. Vi har även låtit personalen ta del av alla etiskt känsliga delar i vårt arbete innan den publicerades. För att inte skilja på vilken behörighet som personalen har på avdelningarna har vi valt att benämna alla som personal.

Nyttjandekravet – All insamlad data kommer endast att användas i studiens syfte och ingen annan kommer att kunna ta del av denna. Vi informerade om att insamlade uppgifter och material om informanterna inte kommer att användas till annat än till det syftet som uppgavs.

4.5 Studiens tillförlitlighet

Vi kommer nu i detta avsnitt att diskutera för studiens kvalitet. Till verktyg kommer vi att använda oss av Stukáts (2005:125-129) beskrivningar av: Reliabilitet, validitet och generaliserbart.

Reliabilitet

Enligt Stukát (2005:125) så används reliabiliteten som ett mätverktyg, för att ta reda på huruvida de verktyg som vi har använt oss av för att få svar på våra frågeställningar är tillförlitliga i vår studie. Att mäta något kan ses som naturvetenskapligt och kvantifierande med det kan också användas för en kvalitativ undersökning med tolkningar. Några av de

reliabilitetsbrister som kan finnas i en undersökning är: feltolkningar av frågor eller svar, tur och otur i vilka frågor som ställs, dagsformen hos den som svarar och felskrivning (Stukát, 2005:126).

Validitet

Validiteten hjälper oss att se hur bra vårt mätinstrument mäter och om det mäter det som avses att mäta, dvs. giltighet. Det är bra att skapa en förtroendefull situation med den som vi intervjuar för att få så tillförlitliga svar som möjligt (Stukát, 2005: 126, 128) och eftersom vi valde att intervjua, för oss, kända personer så upplever vi att det var en förtroendefull situation under intervjun, Stukát menar dessutom att den ovan nämnda reliabiliteten är en viktig förutsättning för validiteten.

Generaliserbart

Utöver reliabilitet och validitet måste vi även diskutera om för vem gäller egentligen resultaten. Kan resultatet generaliseras eller fungerar det bara för just denna studie? Om vårt resultat enbart avser vår undersökning och inte går att generaliseras till en större grupp blir värdet något helt annat. Stukát (2005: 129) menar att relaterbarhet kan vara ett mer passande ord för vissa undersökningar, som kan vara en svagare form av generalisering. Relaterbart ser vi som ett mer passande ord för vår undersökning.

4.6 Sammanfattning av metodkapitlet

Som ni har kunnat läsa i detta kapitel har vi använt oss av en kvalitativt inriktad fallstudie som metod, den valdes för att vi ville skaffa oss mer kunskaper om situationen, lärandet i tamburen. Till vår hjälp har vi använt oss av filmning och intervjuer som verktyg. Vår undersökning är gjord på två stycken avdelningar inom samma upptagningsområde, det var ett *strategiskt urval* från oss då vi valde de avdelningarna som vi kände att vi enklast kunde användas oss av, genom att vi redan hade god relation till personalen och barnen. Vi filmade fyra gånger och det var av oss ett medvetet val när vi valde att göra intervjuer på samma avdelningar som vi filmade på. Det blev att vi använde oss av tre informanter på ena avdelningen och två på den andra. Genomförandet gick till på följande vis att vi började med att informera vårdnadshavarna på de båda avdelningarna om vilka vi var samt vad vårt syfte var med vår studie, till vår hjälp använde vi oss av Stukát (2005:131 -132) när vi informerade om vilken etisk hänsyn vi har tagit. Efter att ha fått ett tillåtande av dem om att det var okej med att filma deras barn, så skrev vi ett brev till personalen om vårt syfte och hur vi skulle gå tillväga. Sen startade vi med att filma och när det var färdigt lade vi fokuset på intervjuerna. När all data var insamlad så satte vi igång och började transkribera all den information vi hade fått ihop som sedan blev till ett resultat.

Vi har även i metodkapitlet lyft de verktyg som vi har använt oss av för att senare i diskussionen för att se hur tillförlitlig vår studie har blivit.

5. Resultat

Vi kommer nu i detta kapitel att redovisa det resultatet som vi fick fram genom våra tolkningar av det insamlade materialet. Vårt upplägg är att vi utgått från intervjufrågorna även när vi tittade på våra fältanteckningar. Under varje frågerubrik har vi först redovisat resultatet från fältanteckningarna och därefter kan intervju svaren utläsas. Efter svaren har vi gjort en sammanfattning av vad vi fick fram för resultat.

1. Hur ser ni "tambursituationen" som en lärandemiljö?

Intervjuer

– *Vi ser ett lärande hela dagen.*

– *Jag tror att det tänket har ändrats, jag tror att man tänker mer på det nu än vad man gjorde förr.*

Sammanfattning

Personalen ser ett lärande hela dagen och tror att tänket om lärandet har ändrats från förr till nu.

2. Vad finns det för lärandesituationer i tamburmiljön?

Fältanteckningar

- Vi kan se att det finns väldigt många lärandesituationer i tamburen bland annat; matematik, fin- och grovmotorik, kommunikation, empati, samspel, turtagning m.fl.

Intervjuer

– *Vänta på sin tur, bli självständig, hjälper andra, grov/fin motorik och språket - be om hjälp och hur man ber om hjälp*

– *Matte, relationer, motorik, sortera, begrepp, språk, hjälpa andra, empati och att barn lär sig av varandra*

– *Motorik, turordning, färger, antal, hänsyn, självkänslan, begrepp och tålmod*

– *Barnen tränar sin motorik, att vänta på sin tur, hjälpa varandra, färgerna, höger och vänster*

Tillägsfråga under en intervju!

Följer ni upp t.ex. språk- eller mattetema i tamburen?

– *Nja man kanske har det mer som ett förhållningssätt t.ex. med att räkna vantar, inga direkta övningar... vissa dagar faller det och man måste bara ut... och det är ganska ofta*

Sammanfattning

Vi författare kan utifrån filmningen se många lärandesituationer i tamburen så som matematik, motorik, kommunikation, samspel och empati m.fl. Dessa saker tar även de intervjuade upp i intervjuerna. De benämner att barn lär av varandra, att de tränar sig på tex. att vänta på sin tur eller på höger och vänster m.m. En av informaterna kan se att de har ett förhållningssätt utifrån t.ex. mattetema eller språktema i tamburen.

3. Har ni någon planerad samspelsteknik som ni använder i tamburen?

Fältanteckningar

- Personalen var ganska stillasittande i tamburen, vilket ledde till att barnen sökte upp personalen för att få hjälp.
- Vi såg på en avdelning att personalen var uppdelad i olika stationer; toalett, tambur och en var snabb med att ta på sig för att ta hand om de barnen (som blev påklädda först) som gick ut.
- Barnen fick tid till att försöka själva.
- Vi kan se att några av de äldre barnen får valet att titta ut och se efter vilket väder det är och efter det fundera över sitt klädval.
- Personalen skojar fram påklädandet, två exempel som vi såg var:
 - *kommer det några fötter där? (personalen känner efter upp i overallen) Ja titta! Där kommer de!*
 - *Ja va bra! Kom ska du se, jättebra! Där ska benet i. Där kommer den ena och där har vi den andra, men vart tog den vägen Anton? Vill den inte komma ut? Här kommer den!*

Intervjuer

– *De stora börjar bli ganska självgående för de har insett att vi har så många små, men då kan man också som stor bli liten och vilja ha hjälp, för man anses att du som e så stor och då kanske de känner att jag vill inte det, jag vill också ha din omsorg precis som alla 1 åringar får. Och då försöker vi bejaka det för att vi vet att de kan... jag behöver inte puscha någon jag vet klarar av det, utan då ligger det ju något annat bakom. Våra som är stora, de är ju inte så många och de har blivit åsidosatta, så där tänker vi väldigt mycket på de. Det blir ganska mycket i tamburen som vi tänker på det. För det är då dom nästan söker kontakten som mest, för annars är det lek och då söker dom ju inte kontakten lika mycket för då är det leker dom och håller på med sina grejor. ... Det går i perioder... då är det så att man måste jobba med sig själv ibland... att man inte puttar bort dem... för då behöver alla hjälp från 1-5 och då är det lätt att säga men du är ju så stor du kan själv...*

– *Ge dem tid och låta dem försöka själva. Man har ju haft sina duster med barnen och det hjälper ju inte att tjata, det går bort. Men skoja har jag kommit på "få se om du kan få ut dina fötter ur overallen så jag kan kittla dem lite grann". Vips så åker det ut och på vissa barn fungerar det jätte bra.*

– *Att låta dem välja i de situationerna som det finns något att välja på t.ex. vilken mössa de vill ha på sig idag. Det känns lättare än att säga ta nu på dig din mössa! Men många gånger finns det inget alternativ utan då måste man kanske ha på sig sin overall.*

– *Låta dem själva titta ut lite och hur ser det ut ute? och vad behöver man då? Att man själv har varit med och bestämt lite.*

– Uppmuntrar barnen att försöka själva

Tilläggsfråga under en intervju!

Vi såg på filmen att ni pratade om att bara ta ut några barn åt gången i tamburen, hur tänker ni där?

– Ja, att man börjar med de lite större då och en liten stund innan. Man kan ju då ha mer fokus på dem då.

Sammanfattning

Vi kunde på filmen se att personalen var ganska stillasittande och att barnen sökte sig till personalen då de vill ha hjälp. Barnen fick tid till att försöka själva och att personalen använde sig av att skoja fram påklädandet som en teknik. Vi såg att på en avdelning var uppdelning av personalen i olika stationer en teknik; någon ansvarade för toalettbesöken, en annan påklädandet i tambur och en tog hand om de barnen som var klara och gick ut med dem. Detta som vi sett i filmen styrks i intervjuerna, att personalen skojar fram påklädandet och inte tjarar på dem, att de ger barnen tid att försöka själva samt att de låter barnen välja t.ex. vilken mössa de vill ha på sig eller vilka vantar är för alla pedagoger genomgående tekniker.

4. På vilket sätt ger barnen uttryck av att det är en lärandesituation?

Fältanteckningar

- Vi kan se att när de yngre barnen tar på sig själva kommer de ofta fram till en vuxen för att visa att de kunde, detta tolkade vi av att barnen sa – *Titta!* eller att de benämnde orden *vantar*, *mössa* när det visade att de hade tagit på sig detta plagg.
- Ett äldre barn säger att *–jag är redan färdig.*
- Vi kan höra att barnen säger *–jag kan inte!* ett flertal gånger och att de vill att en vuxen ska hjälpa dem.
- *Du får lyfta av overallen här Anna, det kan du.* Anna lyfter ner overallen.

Intervjuer

De visar om de klarat av något man jobbat med...titta jag kan. Det kommer ganska ofta, någon gång varje vecka, när de känner att de behärskar något och även de små, för de kan ju komma och säga Titta! och så har dom det klassiska mössa, vantar och stövlar om de har hunnit fem steg före en själv och då är det ju så himla dumt då att säga nej nu har du gjort fel, det kan man ju inte säga och då blir det ju ofta den klassiska - men titta vad bra men nu får vi nog ta av vantarna så att vi kan ta på overallen, ja just det ja... men igen där då så kanske man inte är den där pedagogiska som säger men oj nu får vi ju ta av vantarna för du får ju inte på overallen annars...utan då kanske man inte ska säga något eller åh va bra .. så drar man av vantarna och så dar man på overallen...JÄTTEHEMSKT! FRUKTANSVÄRT! Fast man e medveten om det, så tänker man efteråt ÅH vad gjorde jag? Usch va hemskt! Det är ungefär som när jag hjälpte min pappa att vaxa bilen... och så vaxade han efter mig... men vad gör du? Varför vaxar du efter mig? – ja men nu underlättade du ju mitt jobb säger han då! Jaha tack för den då... hur stor ide va det att jag va med och vaxade bilen? Alltså det är ju lite samma grej man känner hur knäckt man blir när man gjort något.

– Nej det gör dom inte så mycket och det är väl upp till oss att benämna det...

– De säger mer jag kan! än att jag lärt mej...

– kan själv!!

– Många utav dem pratar ju inte, men det är väl det här med att jag kan eller att jag kan inte. Ofta kan de ju säga att hon är inte så stor, att hon inte har lärt sig än. Ja på det sättet att de större säger så om de mindre. Att de förstår att man måste lära sig att det är en process och dit har jag kommit för att jag är stor. Men hon kan inte

– De visar att de kan hjälpa de små

– När barnen märker att dom lärt sig t.ex. dra upp dragkedjan, ta på sig skorna, och visar hur glada och stolta dom blir.

– Liksom igår, ”Jag har dragit över dom över stövlarna!”. Jätte stolt så. ”Men har du lärt dig det nu?”

Sammanfattning

Vi kan se att när de yngre barnen tar på sig själva kommer de ofta fram till en vuxen för att visa att de kunde. De kan säga ord som; – *Titta!* eller *vantar, mössa* när det visade att de hade tagit på sig detta plagg. De äldre kan säga – *jag är redan färdig*. Eller så kan vi höra ett –*jag kan inte!* då de vill ha hjälp av en vuxen. Barnen bekräftar även att de kan det som personalen ber dem om. Personalen säger att de ofta får höra av barnen – *Titta jag kan*, när de har klarat av något som de har jobbat med. De påpekar också att det händer att barnen kommer och visar att de har lyckats ta på sig mössa, vantar och stövlar och att det då lätt blir fel genom att de får be barnen att ta av sig det igen för att kunna ta på sig sin overall. Några tycker att barnen inte använder orden *jag har lärt mig* utan att de mer kan säga *jag kan* eller *kan själv*, detta gäller till stor del de yngre barnen som inte har så brett ordförråd. De äldre kan säga om de yngre att de inte har lärt sig än och på så sätt visar de förståelse för att det är en lärandeprocess. Det är även så att de äldre barnen hjälper de yngre.

5. I vilken utsträckning tar ni tillvara på lärandet i tamburen?

Fältanteckningar

- Vi kan se att det sker mer samspel de dagarna som det är fler vuxna i tamburen.
- Genom samarbete mellan personal och barn t.ex. *om jag håller ihop overallen så kan du dra upp dragkedjan.*
- Genom att ge barnen tid att pröva själva.

Intervjuer

– Även om man pratar ihop sig i arbetslaget så har ju alla olika bakgrund och olika utbildningar och det lyser ju igenom olika...

– Barnen kan hjälpa varandra.

– Det är väldigt beroende hur stressad man är, har man lugn och ro och allt är optimalt då kan man ju utnyttja varje sekund till lärandesituation. Sen en annan dag kanske man är kort om folk eller har vikarie och hela barngruppen, då blir det att komma ut så fort som möjligt. Å då är det i princip inget.

– Vissa dagar har vi medvetet bara utelek och det är ju inte bara för att komma ut utan då är ju det för att det ska få ta lite tid i tamburen, men det är ju inte varje dag. Ja så det är ju väldigt olika. Man försöker ju alltid att få med det men vissa dagar är det ju för mycket och det måste man ju erkänna.

– Vi har ett barn som inte helst vill gå ut och då säger vi till barnet att det kan gå ut bland de sista så att det inte behöver vara ute en så lång stund. Att kunna påverka sin egen situation om att kunna gå ut sist och inte behöva vara ute en så lång stund. Man kan ju inte välja om man ska gå ut men kan ju åtminstone välja att inte vara ute så länge då.

– Dagligen, i de situationer som uppstår.

Sammanfattning

Vi kan se att personalen tar tillvara på lärandet genom att de samarbetar tillsammans med barnen, för att de ska få på sig sina kläder och genom att de ger dem tid till att försöka själva. Samspelet finns i större utsträckning dagar som det är fler vuxna ute i tamburen. Personalen tar tillvara på lärandet då de låter barnen hjälpa varandra och att de vissa dagar har valt att medvetet bara ha utelek för att barnen ska kunna få mer tid på sig i tamburen för att ta på sig sina ytterkläder. De tycker även att de är väldigt beroende av hur stressade de är, vilket leder till att de dagar som det är *lugn och ro och allt är optimalt* kan de utnyttja varje sekund av lärandet till skillnad från de dagarna när det är kort om folk och med vikarier. Sen anser de också att det är viktigt för barnen att kunna påverka sin situation som t.ex. ett barn som inte vill gå ut, då låter de barnet gå ut sist istället för att ut måste alla men det kanske kan få bli en kortare stund som det går.

6. Har ni i arbetslaget något speciellt tillvägagångssätt för att få en mer lärande och samspelande miljö?

Fältanteckningar

- Personalen benämner mycket vad det är de gör för barnen t.ex. *nu ska vi dra upp dragkedjan* och varför de gör som de gör t.ex. *för att du inte ska bli kall*.
- Ge barnen tid att ta på sig
- Vi kan se på en av filmerna att de tog ut de äldre barnen först i tamburen.

Intervjuer

– *Bilder i hallen om vilken ordning man tar på sig sakerna... några i taget... oftast de som klarar at ta på sig själva först... sedan de mellanbarnen och sen de små... vintern genererar mer lärandesituation än sommaren då det bara är keps och skor. Någon går ut först med de första barnen, vi har stationer på väg ut... sen är det bara att skicka ut för då är det ju någon ute...*

– Jag tänker på det med att inte ha alla på en gång, ja att försöka att inte ha för många barn där ute samtidigt. Det har vi ju varit ganska dåliga på... förut liksom... men nu har vi ju mer delat upp barnen i samlingsgrupper och då blir det ju lite mer naturligt att man inte är alla på en gång.

– Uppmuntra istället för att tjata. Ha en dialog med barnen och visa på vad de lärt sig.

– Inte ha så många barn i hallen, ge barnen tid att försöka själva

Sammanfattning

För att få en mer lärande och samspelande miljö ser vi att personalen ofta benämner vad det är de gör för barnen då de t.ex. hjälper dem med att dra upp dragkedjan, och att de gör det för att han eller hon inte ska bli kall. Vi ser också att de ger barnen tid för att ta på sig själva och att de valde att ta ut de äldre barnen först i tamburen. På den ena avdelningen har även personalen hängt upp bilder på kläder som visar i vilken ordning barnen ska ta på sig kläderna, de ser också det som att vinter skapar mer lärandesituationer än vad sommaren gör, då det bara är att ta på sig keps och ett par skor. Personalen uppmuntra barnen istället för att tjata och att ha en dialog med barnen och visa vad de har lärt sig. Eftersom de har börjat med samlingsgrupper leder detta till att barnen inte kommer ut i tamburen samtidigt vilket är ett tillvägagångssätt som gör det lugnare i tamburen.

6. Analys

Studiens syfte var att ta reda på i vilken utsträckning personalen tar tillvara på lärande och samspel i tambursituationen. Detta gör vi genom att undersöka pedagogers medvetenhet kring förhållningssätt och tillvaratagande av lärandet i den vardagliga omsorgssituationen med avgränsning till rutinerna kring tambursituationen. Vi har gjort sammanfattning av studiens resultat utifrån pedagogers utsagor samt vår observation av filmningen, vi diskuterar kring resultatet och sätter detta i relation till vår teoriansknytning och tidigare forskning.

Vår studie föddes i grunden utifrån tankarna: Ser vi inte det pedagogiska lärandet i alla vardagssituationer? Vid intervjuerna framkom det att personalen ser ett lärande för barnen under hela dagen, att den inte bara är begränsad till de planerade pedagogiska situationerna som finns i förskolan. De ser även det som att tänket om lärandet har ändrats från förr till nu och på grund av att alla har olika utbildningar och olika bakgrunder anses det som viktigt att prata ihop sig i arbetslaget. *Förskolan skall främja lärande, vilket förutsätter en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande* (Utbildningsdepartementet, 2006:6). Vi såg både genom filmningen och genom intervjuerna att tamburmiljön är fylld med olika lärandesituationer som t.ex. turtagning, grov- och finmotorik m.fl. Genom en tilläggsfråga (om de följer upp t.ex. matte eller språk temat i tamburen) i en av intervjuerna fick vi svaren att så är fallet men de tycker att det mer används som ett förhållningssätt genom att t.ex. räkna vantar, men att de inte använder några direkta tematiska övningar. Carlgren och Marton (2002:227) skriver att *skolan blir alltmer en institution för socialisering in i ett samhälle där man inte kan luta sig mot traditionens självklara regler eller "sunda förnuft"*. Dysthe (2003:38) menar att vad vi än har för grundsyn på lärandet så är det engagemanget och motivationen som är avgörande. Dessa framhålls dessutom olika starka beroende på vilken utgångspunkt vi har. Den sociokulturella utgångspunkten (som vi använder oss av) betonar å ena sidan motivationen som skapas av samhället och kulturens förväntningar på barnen och å andra sidan motivationen av att skolan lyckas skapa en god lärmiljö och situationer som stimulerar till aktivt deltagande. Här kan vi se det som Säljö (2000) tar upp om den sociokulturella traditionen ur Vygotskij's teorier då han skriver att den kunskap människor konstruerar är beroende av fakta och kulturella omständigheter. Arbetsrutinerna utvecklas genom att lärarna diskuterar fram lösningar, prövar varandras idéer och tar gemensamma beslut om hur verksamheten ska organiseras och struktureras (Mårdsjö Olsson, 2010:130). Detta kan vi även se då personalen väljer att inte ta ut så många barn åt gången i tamburen, att de kanske tar ut de äldre först eller att de kommer ut i de olika samlingsgrupperna de tillhör. Några andra organiserade och strukturerade tekniker vi både kunde se och som personalen gav som svar under intervjuerna var bl.a. hade personalen i olika *stationer* på vägen ut, en av dem hjälpte barnen vid toaletten för att senare skicka dem vidare ut till tamburen där ytterligare någon tog emot dem samtidigt som den tredje personalen tog på sig ytterkläderna för att gå ut på gården och möta de barnen som blev färdiga. De använde sig även av bilder av kläder på väggen så att barnen kunde se i vilken ordning de skulle klä på sig som stöd för deras självständighet. Mårdsjö Olsson (2010:15) benämner att det utvecklingspedagogiska förhållningssättet till barn och deras lärande är att de erbjuds förutsättningar för att bli medvetna om sin omvärld och sitt eget lärande på ett systematiskt sätt av sin lärare. De använder även tekniken av att uppmuntra, ge tid och skoja på kläderna på de barnen som helst vill slippa ta på sig ytterkläderna. Att få fram lärandet och motivationen genom leken ses som en viktig del i lärandet, att ha roligt. Även Emilsson (2008:33) belyser att *leken används för att fostra till social ordning, leken är väl reglerad och syftar till att skapa ett framtida barn med vissa kompetenser*.

Ett mål som personalen på förskolan strävar mot är att barnen ska utveckla en nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära, Utbildningsdepartementet (2006: 9). Att de väljer att låta det barnet som inte vill gå ut komma ut sist av barnen ser vi som att de vill respektera barnets behov, detta är även något som Lpfö98 tar upp då det står att *Arbetslaget skall ansvara för att varje barn får sina behov respekterade och tillgodosedda och får uppleva sitt eget värde* (Utbildningsdepartementet, 2006: 8).

Vi själva kunde också se en teknik, som vi inte tror var planerad av personalen, då de vuxna höll sig för det mesta på en och samma plats, då barnen kom och uppsökte dem om de var behov utav hjälp. Mårdsjö Olsson (2010:22) anser att en central tanke för barns lärande inte är de planerade aktiviteter, av lärare, som ökar respektive minskar förutsättningarna för barns lärande, utan att det är istället *hur lärare planerar, organiserar och strukturerar arbetsuppgifterna* för att göra det möjligt för barns lärande, men det gäller framför allt vilken passion som läraren har för uppdraget att lära barn något.

Barnen hjälper varandra och då även lär av varandra, lärandet är på kollektiv nivå (Säljö 2000:108). I detta kollektiva lärande sker sedan lärande och utveckling på en individuell nivå. Det vardagliga samtalet där vi frågar och får svar, lyssnar och lär, prövar och diskuterar och genom detta bildar vår egen uppfattning är en viktig grundsten. Barnen som blir hjälpta kan lätt ses som passiva mottagare och att de kanske bara härmar hur de ska gå tillväga men det passiva mottagandet kan bidra till att barnen skapar och förnyar det som de har upplevt, detta kan vi ta stöd i hos Säljö (2000). Samtalet och samspelet människor emellan gör att vi formas till sociokulturella varelser. Ett av målen i Lpfö98 är att *Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra* (Utbildningsdepartementet, 2006:7).

Barnen själva visar på att det är en lärandesituation genom att använda sig av uttrycken *Jag kan, kan själv, jag kan inte* och *Titta! När barnen kommer och visar att de behärskar något som de har jobbat med och säger titta jag kan! eller de små som kan säga Titta! och så har dom det klassiska mössa, vantar och stövlar om de har hunnit fem steg före en själv och då är det ju så himla dumt då att säga -nej nu har du gjort fel, det kan man ju inte säga och då blir det ju ofta den klassiska - men titta vad bra men nu får vi nog ta av vantarna så att vi kan ta på overallen, men igen där då så kanske man inte är den där pedagogiska som säger men oj nu får vi ju ta av vantarna för du får ju inte på overallen annars...utan då kanske man inte ska säga något eller åhh va bra .. så drar man av vantarna och så dar man på overallen...JÄTTEHEMSKT! FRUKTANSVÄRT! Fast man e medveten om det, så tänker man efteråt ÅH vad gjorde jag? Läroplanen belyser här att alla barn ska få känna en tillfredsställelse av att de gör framsteg, att de är en tillgång till gruppen och att de kan övervinna sina svårigheter (Utbildningsdepartementet, 2006:5). En strategi som Johansson (2005:94) lyfter fram som pedagoger kan använda sig av för att stödja barns lärande är att se och förstå det barnen gör som lärande. Pedagogerna kan på så vis arbeta med barnens lärande genom att hjälpa dem att bli medvetna om vad det kan och att få barnen att upptäcka att det har en förmåga att lära sig. Lärandet stöds om barnen uppmärksammar sitt eget och andras sätt att lära. *Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder* (Utbildningsdepartementet, 2006:3).*

Att uppmuntra barnen istället för att tjata och att ha en dialog med dem och visa på vad de lärt sig, just detta tolkar vi det som att Målberg och Sjöblom (2002:59) menar med positiv feedback, att barnen får omedelbar bekräftelse vilket ger ny energi till att anstränga sig lite extra. Även de runt omkring barnet uppmärksammar när kamraten får positiv feedback och tar

efter det positiva beteendet. Den positiva feedbacken ger även ett ökat självförtroende. Vår läroplan säger att *de vuxna skall ge barnen stöd i att utveckla tillit och självförtroende. Barnens nyfikenhet, företagsamhet och intressen skall uppmuntras och deras vilja och lust att lära skall stimuleras* (Utbildningsdepartementet, 2006: 5). För att kunna ta vara på lärande i tamburen är personalen beroende av hur stressade de är, har de lugn och ro och allt är optimalt kan de utnyttja varje sekund till en lärandesituation. Vi tolkar utifrån Johansson (2005:67) då hon skriver om en *kontrollerande atmosfär* att den kan framträda vid stressade situationer, ett karaktäristiskt drag är då vuxna försöker att återta den kontroll de har förlorat och uttrycker irritation och uppgivenhet ofta mot barn som avviker mot förväntat beteende.

7. Diskussion

Nedan kommer vi att diskutera vårt metodkapitel och resultatkapitel. Vi kommer att utgå ifrån våra egna tankar och reflektioner som har uppkommit under vår studies gång.

7.1 Metoddiskussion

När vi började vår studie och funderade över vilken metod vi skulle använda oss av ansåg vi att en kvalitativ fallstudie skulle passa bra in för vår studie, då vi valde att undersöka tamburen, genom två avdelningar. Efterhand såg vi att vi även hade inslag av fenomenografin i vår studie, eftersom den metoden används för att se hur ett fenomen framstår för en grupp människor och då det dessutom gäller att inte mäta missuppfattningar eller felsägningar utan att istället få reda på hur t.ex. barn eller pedagoger uppfattar olika fenomen och sätta dessa in i deras egna lärande. Så nu i efterhand kan vi nog säga att det är kvalitativ fallstudie med inslag av fenomenografin som vår studie bygger på.

Vårt val av verktyg, *filmning* och *halvstrukturerade intervjuer*, upplever vi var rätt val fast vi kände att till filmningen hade vi egentligen behövt mer tid på oss och på så vis valde vi att använda filmningen som ett verktyg för att ta fram fältanteckningar. På detta sätt gick inget insamlat material till spillo samt att vi sparade tid då vi inte behövde göra några nya observationer. De *halvstrukturerade intervjuerna* kändes helt rätt, att inte vara låsta vid frågorna men att ändå ha några att utgå ifrån. Valet att använda oss av två närliggande avdelningar underlättade mycket vår möjlighet till vårt insamlade av data. Det har även underlättat då det under vår studietid har varit mycket sjukdom i verksamheterna att vi lätt har kunnat komma överens om nya tider att ses på och att inte behöva känna att vi har tagit oss dit förgäves. Detta förenklades även då vi valde att använda oss av alla barn och all personal på avdelningarna, vi gjorde endast valet att inte ha med vikarier på film samt under intervjuerna. Innan intervjuerna gjordes hade vi många funderingar på hur vi skulle gå tillväga, skulle vi utföra dem en och en eller skulle vi använda oss av gruppintervjuer. Men detta löste sig helt av sig själv då det var så att två stycken gärna ville vara tillsammans under deras intervjuer, en annan tyckte att det gick bra med att vara själv med oss båda och de sista två hade varit sjuka och ville gärna lämna in sina svar på papper. Alla dessa alternativ fungerade bra för oss då vi till allas svar kunde göra kompletteringar om det så skulle behövas.

Genomförande i sig tyckte vi fungerade mycket bra då det började med ett brev till vårdnadshavarna vilka var relativt snabba med att svara på om det gav tillåtelse eller inte till oss att filma deras barn. Sen var det att gå vidare med att informera personalen om hur vi hade tänkt att allt skulle gå tillväga med vårt insamlade av materialet. Visst fick vi några funderingar av personalen över att vi skulle filma men efter att ha samtalat med dem tyckte de själva att det kunde vara till hjälp för deras egen utveckling, att se sig själv agera i barngruppen. Filmningen är även något som de vill ta del av vilket de kommer att få göra.

7.2 Resultatdiskussion

Vi har här i resultatdiskussionen valt ut några ”guldkorn” att diskutera. Med facit i hand kan vi se att vi hade ganska lika frågor eller snarare frågor vilka genererade till ganska lika svar. Hade vi haft mer tid till förfogande så kanske formuleringen av frågorna till intervjuerna blivit lite mer grundade och kanske svaren blivit utförligare. Vi känner att tidspressen varit vår fiende under hela arbetet men trots detta känner vi att vi fått mycket bra utgångsmaterial från våra intervjuer och filmsekvenser.

Gruppstorleken i tamburen

Ett genomgående svar och något som vi också såg på alla filmer var diskussionen om tankarna att lägga fokus på att dela upp barngruppen i mindre grupper.

– *Inte ha så många barn i hallen, ge barnen tid att försöka själva.*

– *Jag tänker på det med att inte ha alla på en gång, ja att försöka att inte ha för många barn där ute samtidigt. Det har vi ju varit ganska dåliga på... förut liksom... men nu har vi ju mer delat upp barnen i samlingsgrupper och då blir det ju lite mer naturligt att man inte är alla på en gång.*

Vi anser att detta är något som alla avdelningar borde ta efter (om det finns möjlighet) dvs. att bara ha några barn åt gången i tamburen. Arbets sättet gör så att vi förhoppningsvis lyckas att se alla barnen, att alla barnen blir sedda, får uppmuntran, stöttning och hjälp i deras försök att ta på sig. På dessa två avdelningar har personalen en strävan att försöka ha så lite barn i tamburen som möjligt men att det inte alltid går, det var dock en strategi som var genomgående för båda avdelningarna. Vi själva kan uppleva att det lätt blir en stressig miljö i tamburen när det är för många barn där samtidigt, det bli lätt en *kontrollerande atmosfär* vilket Johansson (2005:67) skriver om.

Vuxenroller och uppgifter samt planeringens betydelse

Något vi också kunde se på avdelningarna var att personalen var ganska stillasittande. Det är något som vi inte har diskuterat med dem om men vi ser på det såhär, att eftersom båda tamburerna är rektangulär formade utan vinklar och vrår så ser både personalen och barnen varandra var de än befinner sig i tamburen. Vi upptäckte att barnen sökte upp de vuxna när de behövde hjälp men även att personalen förflyttade sig till barnen om det så behövdes. Då barnen kan se den vuxna och även känner att de blir sedda så kanske de försöker att ta på sig mer själva och går och ber om hjälp om så behövs. Båda avdelningarna benämnde att de var noga med att ge barnen tid att försöka själva och detta visade sig även på filmerna.

– *Någon går ut först med de första barnen, vi har stationer på väg ut... sen är det bara att skicka ut för då är det ju någon ute...*

En annan teknik som vi såg på en av avdelningarna var att de hade stationer på vägen ut. Detta tror vi underlättar mycket delvis för att barnen ska slippa att höra så mycket tjat från oss vuxna som t.ex. har du varit på toaletten, vänta vid dörren du kan inte gå ut än etc. När en av personalen håller sig vid toaletterna tills alla barn är färdiga där så vet de ute i tamburen att alla barn som kommer dit är färdiga och de behöver inte fråga några extra gånger. Att en av personalen börjar ta på sig samtidigt som barnen för att de inte ska behöva stå inne och svettas och vänta på att få komma ut underlättar för alla samt att personalen tar emot de barnen som kommer ut efterhand så att de kan lämna plats till de andra barnen i tamburen. Vi anser det som viktigt att arbetslaget är någorlunda samkörda i sina tankar över hur verksamheten ska fungera. Vi ser det som att det lätt kan bli att all personal lägger mer fokus på allt annat än planeringen av tambursituationen under sina planeringar, att det är en miljö som bara rullar på av sig själv. Den är inget vi ofta reflekterar över innan det uppstår något ”problem”. Vi måste se på barnen som vi gör på oss själva, vi är alla olika, tänker olika och upplever saker olika. Vi kan inte bara göra som vi alltid gör utan det kan vara bra att stanna upp ibland och titta på vad är det som händer. Carlgren och Marton (2002:227) skriver att *skolan blir alltmer en institution för socialisering in i ett samhälle där man inte kan luta sig mot traditionens*

självlära regler eller "sunda förnuft". Alla har vi inte samma traditioner eller sunt förnuft, vi måste se oss runt omkring och vara lyhörda mot varandra för att så många som möjligt ska bli delaktiga.

Tillvaratagandet av lärandet

Att det sker lärande i tamburen kan vi vara ense om när vi ser på resultatet av denna studie, men hur tas detta lärande tillvara av personalen? Några av svaren vi fick visade på att man är väl medveten om att man skall ta tillvara på lärandesituationerna under hela dagen i förskolan, då även i tambursituationen, men att det lätt istället blir en forcerad stund med massa måsten och felhanteringar av situationer.

– Det är väldigt beroende hur stressad man är, har man lugn och ro och allt är optimalt då kan man ju utnyttja varje sekund till lärandesituation. Sen en annan dag kanske man är kort om folk eller har vikarie och hela barngruppen, då blir det att komma ut så fort som möjligt. Å då är det i princip inget.

– Vissa dagar har vi medvetet bara utelek och det är ju inte bara för att komma ut utan då är ju det för att det ska få ta lite tid i tamburen, men det är ju inte varje dag. Ja så det är ju väldigt olika. Man försöker ju alltid att få med det men vissa dagar är det ju för mycket och det måste man ju erkänna.

Vi tolkar det som att stress hos personalen minskar chanser till lärande för barnen vilket vi kan utläsa ur våra svar från intervjuerna men dock inget vi kunde se på filmningarna. Det är kanske inte så konstigt då dessa sekvenser kan ha blivit lite förvrängda p.g.a. personalens medvetenhet av att de blir filmade. Detta gör att de troligen tänker på vad de gör hela tiden filmen går, så om vi hade filmat längre sekvenser kanske resultatet blivit annorlunda då det är svårt att förstå sig en längre tid, vilket resulterar i att man glömmer av att man blir filmad och faller tillbaka i vanda mönster. Det vi hörde i intervjuerna och även såg på filmerna var att barnen fick tid att försöka klä sig själva. De fick uppmuntran och ibland en liten hjälpsande hand då det behövdes. Vi ser även att barnen har chans att påverka sin situation och därmed även sin lärandesituation. Detta tolkar vi utifrån intervju svaren men även utifrån det vi såg på filmerna.

– Vi har ett barn som inte helst vill gå ut och då säger vi till barnet att det kan gå ut bland de sista så att det inte behöver vara ute en så lång stund. Att kunna påverka sin egen situation om att kunna gå ut sist och inte behöva vara ute en så lång stund. Man kan ju inte välja om man ska gå ut men kan ju åtminstone välja att inte vara ute så länge då.

Hur vi agerar och tar emot barnet när det kommer till förskolan är av stor betydelse för hur lärandet kommer att utveckla sig under dagen, då detta i sig ger nya lärdomar. Barn lär hela dagen och att lära sig att de till viss del kan påverka sin situation även som litet barn, är en bra bit på väg i det individuella lärandet och om vi arbetar utifrån tanken och synen att barnet lär hela dagen måste vi även ha bra planeringar, innehåll och mål för dessa aktiviteter (Pape, 2006:99)

Att använda dokumentation för att se och förstå det barnen gör och i detta kunna stödja barnens lärande, var det ingen som tog upp varken i intervjuer eller på film. Kanske

personalen blev låsta i det som stod på pappret dvs. intervjufrågorna och i och med detta då missade att ta upp just dokumentation som ett verktyg till barns lärande. Att personalens sätt att upptäcka barns lärande är naturligtvis olika vilket Johansson (2005:94) tar upp, om att dokumentationer *hjälper de vuxna att upptäcka barns lärande. Ett annat sätt är att avvakta och iakttä. Pedagogerna strävar efter att se vad barnen håller på med och undviker att direkt gripa in. Utgångspunkten är att barnen är meningsskapande och har viktiga saker för sig som handlar om upptäckter och lärande.*

7.3 Studiens metod

Här diskuterar vi sammanfattande och lägger även in didaktiska konsekvenser och tankar om fortsatt forskning som skulle vara intressant att följa upp vår studie med.

Vårt syfte var att ta reda på i vilken utsträckning personalen tar till vara på lärande och samspel i tambursituationen, genom hur personalen talade om tamburen som en lärandesituation? Vi tycker att vi till viss del fått svar på vår frågeställning och kan med detta också till viss del se att vi nått vårt syfte. Troligen skulle vi med mer tid och fler observationsplatser samt fler intervjuinformanter kunna komma djupare in på vårt problem, men nu måste vi stanna vid det vi fått fram hittills och förhålla oss till detta material.

Studiens reliabilitet

När vi nu tittar tillbaka på studiens genomförande ur en reliabilitet, validitet och generaliserbar synvinkel (Stukát, 2005:125-129), kan vi se att reliabiliteten är relativt hög. Några reliabilitetsbrister som kan uppkomma i en undersökning är: feltolkningar av frågor eller svar, tur och otur i vilka frågor som ställs, dagsformen hos den som svarar och felskrivning. Dessa brister är något som vi har haft i åtanken under insamlingen av vårt material. Reliabiliteten kan ifrågasättas då vi inte har haft så många informanter. Men vi kan även se att den till viss del kan ha ökat på grund av vi har gett personalen frågorna några dagar innan, för att de skulle hinna tänka igenom sina svar. Ett sätt som skulle hjälpa oss att stärka reliabiliteten ännu mer i vårt arbete hade varit om vi hade kunnat komplettera med ytterligare några följd frågor än de som blev under själva intervjutillfället, som upp kom då vi sammanställde svaren från frågorna samt efter att vi hade titta igenom filmerna, men på grund av vår tidsbrist fick vi välja bort detta alternativ.

Vi ser det även som att validiteten är hög då vi upplever att filmningen och intervjuerna har bidragit med att se på det som vi avsåg att titta på med vår studie. Att skapa en förtroendefull situation med dem som vi intervjuade för att få så tillförlitliga svar som möjligt kändes inte som något problem för oss då vi bara valde kända personer. Utöver reliabiliteten och validiteten måste vi även diskutera om för vem gäller egentligen resultaten. Kan resultatet generaliseras eller fungerar det bara för just denna studie? Vi ser på vårt resultat som att det är användbart för alla inom förskolan, svaren avser inte enbart vår undersökning utan går att generaliseras. Vi menar som Stukát (2005:129) att relaterbart kan vara ett mer passande ord för vissa undersökningar, som kan vara en svagare form av generalisering. Vi ser detta som att många förskolor kan relatera sitt arbete i tamburen till vår undersökning

Didaktiska konsekvenser

Genom språket finns en förväntning och en önskan att bli såväl förstådd som betrodd av andra samt en förhoppning om att andra kommer att acceptera våra argument och uttalanden. Utan de förväntningarna och ambitionerna skulle det inte vara så stor idé att ge sig in i en

diskussion eller att uttala sig om något över huvud taget (Emilsson, 2008:45). Vi skrev i början av arbetet att vi ville delge, få upp ögonen på våra kollegor och till viss del även få bekräftelse i att vi själva ”tänker i rätt banor” när det gäller att tänka in tambursituationen som en lärandesituation hos oss på förskolan. När vi lämnade ut våra frågor till informanterna fick vi en ganska kraftig reaktion där vi kunde utläsa panik och frustration. Vi har sedermera förstått genom att det kommit igång diskussioner i arbetslagen men även över gränserna mellan arbetslagen angående lärande och tillvaratagande av lärandet speciellt under omsorgssituationerna och detta ser vi som en stor didaktisk vinst.

Fortsatt forskning

I vår undersökning har vi haft fokus på lärandet under tambursituationen generellt. Vi har inte gjort någon skillnad på kön varken hos barn eller pedagoger. Förslag på fortsatt forskning menar vi kan vara att studera om det är någon skillnad mellan manliga och kvinnliga pedagoger, hur vi utifrån kön bemöter barnen och deras lärande.

8. Referenser

- Carlgren, I. & Marton, F. (2002). *Lärare av i morgon*. Stockholm: Lärarförbundet
- Claesson, S. (2002). *Spår av teorier i praktiken*. Lund. Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (2003). *Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande*. Dysthe, O. (red.), *Dialog, samspel och lärande* (s.38,41,45-46). Studentlitteratur
- Emilsson, A. (2008). *Det önskvärda barnet Fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Kalmar
- Johansson, E. (2005). *Möten för lärande – Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Liber AB.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2007). *"Att lära är nästan som att lek" Lek och lärande i förskolan och skolan*. Stockholm: Liber
- Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Merriam B, S. (2010). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund. Studentlitteratur
- Måhlberg, K. & Sjöblom, M. (2003). *Lösningssinriktad pedagogik*. Marelid
- Mårdsjö Olsson, A-C. (2010). *Att lära andra lära – medveten strategi för lärande i förskolan*. Stockholm: Liber AB
- Pape, K. (2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Studentlitteratur
- Scherp, H-Å. (2003). *Förståelseorienterad och problembaserad skolutveckling*. Berg, G. & Scherp, H-Å. (red.), *Skolutvecklingens många ansikten* (s. 29-60). Kalmar: Myndigheten för skolutveckling.
- Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Malmö: Studentlitteratur
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Styrdokument

Utbildningsdepartementet (2006). *Läroplanen för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes

Egna arbeten

Eliasson, E. (2009). *Samspel och atmosfärer*. Göteborg: Pedagoger

Eliasson, E. & Nilsson, M. (2004). "Om jag hade tid och det hade funnits mera pengar" -hur lärare väljer sitt arbetsätt i klassrummet samt deras förhållande till pedagogisk forskning.

Piltorp, S. (2009). *Samspel och atmosfär*. Göteborg: Pedagoger

Internetadress

Nationalencyklopedin (20110313, kl 12:05).

<http://www.ne.se/interaktion>

Vetenskapsrådet

<http://www.hsr.se>.

Bilaga 1

Hej vårdnadshavare med barn på!

Vi (Sandra Piltorp & Elisabet Eliasson) är nu inne på vår sista kurs (LAU 990) på lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet. Vi arbetar båda, som barnskötare, på olika avdelningar i Ingared och har även gjort detta under en längre tid. Vi har nu som uppgift att skriva vår C-uppsats då vi kommer att behöva hjälp av barn och personal på ert barns avdelning och eventuellt skicka några frågor till er vårdnadshavare.

Vårt syfte är att ta reda på i vilken utsträckning personalen tar till vara på lärande och samspel i tambursituationen

Vi kommer att titta på hur personalen kommunicerar med barnen vilket innebär att vi inte kommer att bedöma barnen. Till hjälp kommer vi att använda oss av videofilmning och diktafon. Det insamlade materialet kommer att transkriberas (skrivas ut i text) och analyseras. Alla inblandade kommer att bli oidentifierade, men vi kommer dock att fingera dem dvs. hitta på andra namn.

Allt insamlat material kommer endast att användas i studiens syfte och kommer att förstöras när undersökningen är färdigbehandlad.

Givetvis kommer ni att få ta del av vårt arbete, när det är färdigt, då vi lämnar ut ett exemplar till berörd avdelning.

Vi är tacksamma för ert svar innan den 2 februari 2011.

/Sandra & Elisabet

Mitt/vårt barn: _____

- får vara med på videofilmning

- får **inte** vara med på videofilmning

Underskrift: _____

Bilaga 2

Hej personalen på!!

Vi (Sandra Piltorp & Elisabet Eliasson) är nu inne på vår sista kurs (LAU 990) på lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet. Vi arbetar båda, som barnskötare, på olika avdelningar i Ingared och har även gjort detta under en längre tid. Vi har nu som uppgift att skriva vår C-uppsats då vi kommer att behöva hjälp av barn och er personal på er avdelning.

Vårt syfte är att ta reda på i vilken utsträckning personalen tar till vara på lärande och samspel i tambursituationen.

Vi kommer att titta på hur ni kommunicerar och samspelar med barnen i tambursituationen och till vår hjälp kommer vi att använda oss av videofilmning, diktafon och loggbok. Vi kommer att titta in på avdelningarna med jämna mellanrum för att göra våra ansikten kända för barnen. Filmningen kommer att ske under ca 5st tillfällen, då vi kommer att hålla oss passiva i tamburen dvs. inte delta på filmen.

Vi kommer även att komplettera med intervju frågor till er för att få en större tillförlitlighet i vårt arbete.

Det insamlade materialet kommer att transkriberas (skrivas ut i text) och analyseras. Alla inblandade kommer att bli oidentifierade, men vi kommer dock att fingera dem dvs. hitta på andra namn. Allt insamlat material kommer endast att användas i studiens syfte och kommer att förstöras när undersökningen är färdigbehandlad.

Givetvis kommer ni att få ta del av vårt arbete, när det är färdigt, då vi lämnar ut ett exemplar till er avdelning.

/Sandra & Elisabet

Bilaga 3

Intervjufrågor till personalen

1. Hur ser ni tambursituationen som en lärandemiljö?
2. Vad finns det för lärandesituationer i tamburmiljön?
3. Har ni någon planerad samspelsteknik som ni använder i tamburen?
4. På vilket sätt ger barnen uttryck av att det är en lärandesituation?
5. I vilken utsträckning tar ni tillvara på lärandet i tamburen?
6. Har ni i arbetslaget något speciellt tillvägagångssätt för att få en mer lärande och samspelande miljö?